

АЛТЕРНАТИВНИ МОДЕЛИ АНАЛИТИЧКЕ КОМПАРАЦИЈЕ У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ

Сажетак: Осим прилога са значењем ‘више’ и ‘највише’, у српском и енглеском језику аналитичка компарација реализује се и у лексичким спојевима других прилошких средстава (нпр. *јаче*, *more strongly*) и позитива придева или прилога. Овакве форме компаратива и суперлатива јављају се као алтернативне основном моделу перифрастичке компарације у два језика. Ни англистичка ни србистичка литература нису се до сада озбиљније бавиле овим формама, а нису забележени ни покушаји њиховог контрастирања. Основни циљ овог истраживања је поређење репертоара прилошких средстава у алтернативним моделима аналитичке компарације у два језика, а пореде се и њихова дистрибутивна својства. У раду је спроведена теоријска контрастивна анализа. Њој су претходиле независне корпусне анализе два језика за које су одабрани електронски корпуси *COCA (Corpus of Contemporary American English)* и *KCCJ 2013 (Корпус савременог српског језика)*.

Кључне речи: аналитичка/перифрастичка компарација, прилог, придев, српски језик, енглески језик.

1. Уводна разматрања

Аналитичка (перифрастичка/описна) компарација неизоставна је тема у граматикама енглеског језика (Zandvoort and Van Ek 1975: 189, Quirk, Greenbaum, Svartik and Leech 1985: 462, Eastwood 2002: 279, Huddleston and Pullam 2002: 1099, Downing and Locke 2006: 485). Исто се не може тврдити и за употребу перифрастичког модела компарације у српском језику која се у граматичкој литератури и не помиње. У србистичкој литератури ова тема пронашла је своје место тек у неколицини лингвистичких радова (Сурдучки 1983, Ковачевић 2003, Јосијевић 2016, Куљанин 2017).

Осим прилога са значењем ‘више’ и ‘највише’, у два језика аналитичка компарација јавља се и у лексичким спојевима других прилошких средстава и позитива придева или прилога. Прилози *више/највише* и *more/most* као компаративи и суперлативи количинских прилога семантички су најопштији; у поређењу са својим значењски специфичнијим конкурентима (нпр. *јаче/најјаче*

и *боље/најбоље*, односно *more/most strongly* и *better/best*). Узмимо, на пример, *јаче* и *најјаче*. Обе форме у својој значењској структури садрже макар две значењске компоненте: ЈАЧИНА (ИНТЕНЗИТЕТ) + ВИШЕ/НАЈВИШЕ. Прилози значења ‘више’ и ‘највише’, као семантички најопштија доступна прилошка средства, најлогичнији су кандидати за избор маркера перифрастичке компарације (Gonzalez-Diaz 2009: 31). Као такви они имају макар теоријски потенцијал да колоцирају са свим придевима без обзира на њихова специфична семантичка својства (Ковачевић 2003).

Прилози са додатним семантичким обележјима (нпр. они са значењем ‘јаче’ и ‘најјаче’) могу да се комбинују само са придевима одређених семантичких својстава (нпр. онима који имају димензију интензитета/јачине у својој семантичкој структури). Другим речима, могућност творења аналитичких компаратива и суперлатива овим прилошким средствима почива на специфичној семантичкој интеракцији прилошких интензификатора и придева/прилога са којима улазе у овакве лексичке спојеве.

Најзад, како сви семантички специфичнији прилози у својој семантичкој структури садрже значењске компоненте ‘више’ (односно ‘највише’), макар са теоријског становишта, сваки придев који може да гради аналитички компаратив/суперлатив са овим значењски одређенијим прилозима (нпр. *јаче изражен*), могао би да колоцира и са семантички најопштијим количинским прилозима (нпр. *више изражен*). Другим речима, односи између основног модела аналитичке компарације и модела са другим прилошким средствима је конкурентски (слободна или факултативна дистрибуција). Зарад илустрације, овде ћемо приложити примере из енглеског језика (СОСА):

It might at first seem useless and perhaps impossible to make him *better known*. The result will be soldiers who are *better prepared*.

The United States needs a *better informed* and educated public.

Because you think perhaps a *better educated* buyer would know to object? Surely *better qualified* people are available, итд.

I was much *more known* for football than baseball,

They're so much *more prepared* emotionally,

They'll be able to make a *more informed* decision about concentrating on a single sport later,

In fact, women today are *more educated* than men;

I believe my colleague is far *more qualified* than I am to address that, итд.

У првом сету примера дати су перифрастички компаративи творени компаративом *better* са придевима који се у другом блоку примера бележе и са семантички општијим *more*. Због двојаких могућности изражавања компаратива и суперлатива различитим аналитичким средствима, ове додатне форме са другим прилозима можемо сматрати алтернативним моделима – моделима који нису граматикализовани, али који се код извесног броја придевских средстава јављају као могућа алтернатива за изражавање вишег и највишег степена заступљености особине или својства.

Остаје питање да ли се и у којој мери све ове теоријске могућности реализују у пракси, односно језичкој употреби. Опште је познато да у језику делују бројне унутарјезичке и ванјезичке силе које чине да се извесна језичка средства у употреби понашају друкчије но што би се са теоријског становишта од њих очекивало.

И у србистичкој и у анаглистичкој литератури ове форме описне компарације се тек мимогред спомињу. У овом раду покушаћемо да испитамо и упоредимо репертоаре прилошких средстава која се у два језика јављају у моделима аналитичке компарације, али и нека дистрибутивна својства модела које творе.

Овај рад заснован је на резултатима до којих је ауторка дошла при изради своје докторске дисертације *Перифрастичка компарација у српском и енглеском језику* (Јосијевић 2020). Рад је у односу на резултате представљене у докторској дисертацији модификован, продубљен и проширен.

2. У досадашњој литератури

Богата и исцрпна граматичка литература енглеског језика (Quirk et al. 1985: 316, Asher 1994: 5103, Biber, Johansson, Leech, Conrad and Finegan 1999: 188, Leech and Stvartik 2002: 274, Eastwood 2002: 196) сву своју пажњу посвећује основном моделу аналитичке компарације који се твори лексичким спојевима *more* + позитив и *most* + позитив (нпр. *more beautiful – most beautiful, more dangerous – most dangerous, more intelligent – most intelligent*).

Обиље лингвистичких радова посвећено је и дистрибуцији аналитичке компарације у односу на синтетичку (Bauer 1994, Kytö 1996, Kytö and S. Romaine 1997, 2000, Lindquist 2000, Mondorf 2000, 2003, 2006, 2009, 2014, Smeds 2007, Hilpert 2008, Gonzalez-Diaz 2009, Scrivner 2010, Matusi 2010, Park and Jeon 2011). Мало је, међутим, доступних података о аналитичким компаративима и суперлативима твореним другим прилошким средствима (неколичинским прилозима). У староенглеском језику, три су се прилога јављала као конкуренти у аналитичкој компарацији: *bet*, *swīdor* и *ma* (Gonzalez-Diaz 2009: 31 – 34).¹ В. Гонзалез Дијаз (2009: 34) тврди да се прилог *ma* једини усталио у аналитичком моделу компарације због своје најшире дистрибуције. Најшира дистрибуција може се довести и у директну везу са фреквенцијом језичке употребе, која се иначе сматра главном покретачком силом аналошких промена (Bybee 2002, 2007, Glushko 2003, Liberman, Michael, Jackson, Tang and Nowak 2007). Другим речима, најшира дистрибуција прилога *ma* чинила је овај прилог најфреквентнијим у језичкој употреби, а та фреквентност може се даље посматрати као додатна сила која је поспешила његово устаљивање и успешно потискивање осталих прилошких алтернатива у перифрастичком моделу компарације. Ипак, све ове „силе” споредне су јер су последица фундаментално

¹ *Bet* је облик компаратива придева 'добар' и прилога 'добро' од којег је потекло данашње *better* као компаратив придева ('бољи') и прилога ('боље'). *Swīdor* је облик компаратива некадашњег *swīd* ('јак'), а *ma* је прилог који значи 'више' и претеча је данашњег *more*.

битнијег унутарјезичког фактора – семантике доступних прилошких средстава. „Најшира дистрибуција” последица је најопштије семантике количинских прилога која им омогућава да означе виши и највиши степен сваке особине или својства барем са теоријског становишта. Пошто су у основи ове појаве семантички принципи и механизми, њихова применљивост превазилази оквире индивидуалних језика. Не чуди стога што се прилози истог значења бележе у перифрастичком моделу компарације у бројним несродним језицима:

Језик	Аналитички модел
албански (гхег)	<i>ma</i> + позитив
албански (госк)	<i>më</i> + позитив
румунски	<i>mai</i> + позитив
грчки	<i>pio</i> + позитив

Табела 1: Модели перифрастичког компаратива у балканским језицима (Stolz 2013).

Овде су забележени примери из нама комшијских балканских језика. То нас лагано доводи и до питања статуса аналитичке компарације у српском језику који је неизоставна карика у балканском језичком савезу.

Граматику српског језика сву пажњу посвећују синтетичкој компарацији придева и прилога док се могућност, али и нужност, употребе перифрастичке компарације у граматицима српског језика уопште и не помиње (Стевовић 1960, Стевановић 1979, Станојчић и Поповић 1997, Симић 2002, Мразовић и Вукадиновић 2009). О могућности, али и нужности, употребе перифрастичке компарације углавном се писало у граматицима и радовима хрватских лингвиста (Maretić 1963: 220, Babić, Brozović, Moguš, Pavešić, Škarić i Težak 1991: 637–638, Težak 1991: 156–157, Kordić 1997: 21). Ретки су и лингвистички радови који су се дотакли ове теме (нпр. Сурдучки 1983). Тек М. Ковачевић (2003), уз критички осврт на дотадашњу литературу сербо-кroatиста, први пут бележи и описује могуће узуалне моделе перифрастичког компаратива и суперлатива. Након тога уследили су и радови и монографија С. Куљанин (2017а, 2017б) и радови Ј. Јосијевић (2016, 2019) чији је примарни допринос у опису лексичко-синтаксичких модела суперлатива и лексичких аспеката компарације.

Питање употребе алтернативних модела аналитичке компарације ни овде није добило заслужену пажњу. М. Ковачевић (2003) истиче да лексички спојеви прилога *више* и *највише* + позитив придева/прилога представљају једини граматицизовани модел перифрастичке компарације јер ови прилози у поређењу са осталим прилошким решењима (нпр. *јаче* и *боље*) имају најопштију семантику те се теоријски могу комбиновати са неограниченим бројем придевских средстава. У том смислу они имају најширу дистрибуцију, а као такви су и најфреквентнији у језичкој употреби. Са друге стране, прилози попут *јаче* и *боље* имају специфичнија значења па могу да се комбинују само са придевима одређених семантичких својстава. М. Ковачевић (2003) се у свом раду ограни-

чава на употребе основног граматикализованог модела перифрастичке компарације те изостаје даља анализа алтернативних модела.

3. Методологија анализе

Као што се да закључити из понуђеног прегледа досадашње литературе, алтернативни модели аналитичке компарације до сада нису добили заслужену пажњу. Главни разлог за то је њихова ограничена дистрибуција. Ипак, ови облици завређују више пажње. То нам је била довољна мотивација за спровођење ове анализе.

Први циљ овог рада је идентификација лексичких репертоара најчешћих прилошких средстава која се у два језика јављају као алтернативни модели основном моделу са прилозима значења ‘више’ и ‘највише’. Уз то, циљ нам је и поређење дистрибутивних својстава ових модела. Испитивање дистрибутивних својства наметнуло је два задатка јер су отворила два питања:

- (1) Да ли се у алтернативним моделима чешће јављају прави придеви или попридевљени партиципи?
- (2) Да ли се значењски еквивалентни придеви у два језика јављају у значењски еквивалентним алтернативним моделима?

Могућност реализације аналитичке компарације алтернативним прилошким средствима почива на специфичној интеракцији семантизма прилошког маркера компарације и придева/прилога који се том приликом градира. То на првом месту значи да у два језика постоји макар теоријска могућност да се у алтернативним моделима јављају значењски еквивалентна прилошка средства, али и да се значењски подударна прилошка средства јављају у колокацијама са значењски еквивалентним придевима. Овај рад покушаће да испита да ли се те теоријске могућности у пракси заиста и реализују.

У раду је спроведена двосмерна контрастивна анализа. У овом истраживању определили смо се за контрастивну анализу јер она пружа могућност да се, уз поређење два језика, прошире и досадашњи описи два језика, чиме резултати дају допринос на три независна плана. Према критеријумима које наводи Р. Ђорђевић (2004), контрастивна анализа која је овде спроведена може се одредити као интерлингвално, структурално, микролингвистичко, синтагматско, објективно, селективно, парцијално и теоријско контрастивно проучавање. У раду су спроведене независне корпусне анализе два језика да би се омогућила изолација примера у њиховом природном окружењу, а чиме би се избегли недостаци рада на паралелним корпусима (нпр. да је употреба одређене форме у језику превода директно мотивисана обликом који је употребљен у оригиналном тексту).

За корпусну анализу енглеског језика одабран је електронски корпус

COCA (*Corpus of Contemporary American English*)², док је корпусна анализа српског језика спроведена на електронском корпусу *KCCJ 2013* (*Корпус савременог српског језика*)³. Оба електронска корпуса су етикетирана. За претрагу корпуса енглеског језика коришћене су етикете *_r*_ _j** којом су изоловани сви лексички спојеви *прилог + придев* и *прилог + попридевљени партицип*. У претрази електронског корпуса *KCCJ 2013* коришћена је етикета *[pos="ADV"]**[pos="A"]* која сама по себи обухвата и праве придеве и партиципе. За потребе даље анализе селектовани су само примери у којима су партиципи попридевљени, односно употребљени у придевским функцијама (као атрибути, апозитиви, активни квалификативи). У попис прилошких средстава која се јављају у алтернативним моделима перифрастичке компарације уврстили смо само оне прилоге који су забележени у преко стотину примера. Након састављања пописа прилошких средстава која су се јавила у перифрастичким моделима компаратива и суперлатива приступило се појединачној претрази конкретних спојева по моделу: *more widely _j**, односно *"sxire"* *[pos="A"]*. Даље се морало приступити појединачној провери и бројању сваког примера јер овако изоловани спојеви не обухватају само перифрастичке компаративе и суперлативе.

На самом крају проверена је и склоност значењски еквивалентних придева ка значењски еквивалентним алтернативним моделима перифрастичке компарације. У овој анализи упоређене су склоности по десет најфреквентнијих партиципа у нашој корпусној грађи у српском језику, а онда је у корпусу COCA проверено да ли се њихови значењски еквиваленти јављају у перифрастичким конструкцијама са истим прилозима. Кретали смо у се у правцу С–Е јер је изабрани електронски корпус српског језика мањег обима од изабраног електронског корпуса енглеског језика. У том смислу, већа је вероватноћа да ће се за све изабране придеве у српском језику пронаћи преводни еквиваленти у енглеском корпусу у задовољавајућем броју примера, но да се анализа кретала у супротном смеру. Минималан број примера за анализу одређен је на 10.

4. Алтернативни модели аналитичке компарације у српском и енглеском језику

У овој контрастивна анализи поћи ћемо од репертоара прилошких средстава која су забележена у алтернативним моделима аналитичке компарације у два језика. Независне корпусне анализе два језика показале су да постављени квантитативни критеријум (преко стотину примера) задовољавају са интегралном семом интензитета, прилози са семом односа у простору (*ширина* и *висина*) и прилози са значењем оцене. Све четири класе прилога имају компаратив и суперлатив; и за обележавање узлазности, али и за означавање низлазности (Табела 1).

Алтернативни модели аналитичке компарације	српски језик	енглески језик
Прилози:		

са семом интензитета	узлаз.	комп.	<i>јаче</i>	<i>more strongly</i>
		супер.	<i>најјаче</i>	<i>most strongly</i>
	низлаз.	комп.	<i>слабије</i>	<i>more weakly</i>
		супер.	<i>најслабије</i>	<i>most weakly</i>
са семом односа у простору – ширина	узлаз.	комп.	<i>шире</i>	<i>more widely/broadly</i>
		супер.	<i>најшире</i>	<i>most widely/broadly</i>
	низлаз.	комп.	<i>уже</i>	<i>more narrowly</i>
		супер.	<i>најуже</i>	<i>most narrowly</i>
са семом односа у простору – висина	узлаз.	комп.	<i>више</i>	<i>more highly</i>
		супер.	<i>највише</i>	<i>most highly</i>
	низлаз.	комп.	<i>ниже</i>	////
		супер.	<i>најниже</i>	////
са значењем оцене	узлаз.	комп.	<i>боље</i>	<i>better</i>
		супер.	<i>најбоље</i>	<i>best</i>
	низлаз.	комп.	<i>горе/лошије</i>	<i>worse</i>
		супер.	<i>најгоре/најлошије</i>	<i>worst</i>

Табела 2: Системи алтернативних модела перифрастичке компарације у српском и енглеском језику.

(1) Прилози са интегралном семом интензитета. У српском језику за повећање интензитета користе се компаративи и суперлативи *јаче* и *најјаче*, а за слабење *слабо/најслабије*. У енглеском језику, појачавање и смањење интензитета изражава се компаративима и суперлативима *more/most strongly*, односно *more/most weakly*.

(2) Прилози са интегралном семом односа у простору – ширина. У моделима перифрастичке компарације од прилога који означавају ширину, бележимо *шире/најшире* и њихове антонимске парњаке *уже/најуже*. Првима се изражава узлазна, а другима низлазна градијација. У изабраном корпусу енглеског језика забележени су компаративи и суперлативи три прилога – *widely* и *broadly* у домену узлазне, и њиховог антонима *narrowly* у домену низлазне компарације.

(3) Прилози са интегралном семом односа у простору – висина. У корпусној грађи српског и енглеског језика уочена су и прилошка средства са интегралном семом односа у простору која као додатно семантичко обележје имају димензију висине. У енглеском језику то су облици *more/most highly*. У корпусу СОСА није забележено ниједно појављивање њихових негативних антонимских парњака, ни у синтетичкој (*lowlier/lowliest*) ни у аналитичкој (*more/most lowly*) варијанти; ни са партиципима ни са правим придевима, иако су ове форме деловале као макар теоријски могуће: *He is the most lowly ranked/rated/evaluated/graded employee*. Српски прилог *високо* има облике компаратива и суперлатива *више* и *највише* који су облички подударни компаративу и суперлативу количинског прилога *много* (*више – највише*). Другим речима, перифрастички модел изражавања узлазне гра-

дације прилогом са значењем висине стопио се са основном формом изражавања аналитичке компарације. У том смислу немогуће је тврдити да ли су облици (попут *више/највише образована, више/највише развијена, више/највише продуктивна*) компаративи и суперлативи прилога *много* (*много образован, много развијен и много продуктиван*) или прилога *високо* (*високо образован, високо развијен и високо продуктиван*). Антоним прилога *високо*, прилог *ниско* учествује активно у творби аналитичких облика компарације са својим облицима компаратива и суперлатива – *ниже* и *најниже*.

(4) *Прилози оцене*. У перифрастичким моделима компарације у два језика јављају се и прилози са значењем оцене, и то они најопштије семантике. То су прилози *добро* и *well*, односно *лоше* и *badly*. Првима се изражава узлазна, а другима низлазна компарација. У српском језику јављају се компаратив и суперлатив прилога *добро* (*боље* и *најбоље*) и компаративи и суперлативи прилога *лоше* (*горе – најгоре* и *лошије – најлошије*). У енглеском језику истоветни модел реализује се компаративима и суперлативима *better* и *best* за узлазну градацију, односно *worse* и *worst* за низлазну.

Може се закључити да се лексички репертоари прилошких средстава која творе аналитичке компаративе и суперлативе у два језика разликују првобитно у броју доступних средстава којима се означава исто значење. Тако наспрам српског *шире* (*најшире*) имамо две прилошке опције које су доступне у енглеском језику: *more widely* (*most widely*) и *more broadly* (*most broadly*). У енглеском језику забележена је једна опција за изражавање низлазности код придева оцене (*worse/worst*), док су у српском језику доступна два лексичка средства (*горе/најгоре* и *лошије/најлошије*).

У раду је спроведена и квантитативна анализа фреквентности језичке употребе алтернативних модела у два језика у односу на основни граматицизовани модел. Овде смо се ограничили само на прилоге за маркирање узлазне компарације:⁴

Алтернативни модели:	Српски језик	Енглески језик
основни модел	76,84%	90,00%
прилози са значењем оцене	12,80%	9,17%
прилози са семом ширине	6,19%	0,31%
прилози са семом јачине	4,17%	0,51%

Табела 3: Фреквентност алтернативних модела у односу на основне моделе аналитичке компарације у српском и енглеском језику

Основни модел аналитичке компарације у енглеском језику уделује са око 90%, док је у српском језику знатно мање доминантан у односу на алтернативне (76,84%). Један од главних разлога за мању заступљеност алтернативних модела у енглеском језику може бити и морфолошка комплексност ових облика. У српском језику сви компаративи и суперлативи прилога који творе алтернативне моделе су синтетички (нпр. *јачи, шири, виши, бољи*). У енглеском језику, уз изузетак облика

прилога оцене који су флективни (*better – best, worse – worst*), сви компаративи и суперлативи алтернативних прилога су већ сами по себи перифрастички (нпр. *more/most strongly, most/most widely, more/most highly*). Тиме су алтернативне форме аналитичке компарације суштински двоструко перифрастичке. Узмимо на пример *more strongly fragrant*: [[more]_{ADV} [strongly]_{ADV}]_{ADVP} [fragrant]_{ADJ}]. Компаративни степен својства израженог придевом *fragrant* овде се реализује перифрастички – лексичким спојем компаратива прилога (*more strongly*) и позитива придева (*fragrant*). Међутим, и сам компаратив прилога којим се врши то степеновање је перифрастичан: *more*_{ADV} + *strongly*_{ADV}. Алтернативни модели у енглеском језику су дакле структурално комплекснији од алтернативних модела у српском језику.

У оба језика најфреквентнији су у алтернативним моделима аналитичке компарације прилози са значењем оцене. Разлике у заступљености овог модела у два језика уједно су и најмање (у поређењу са разликама у употреби осталих алтернативних модела). Компаративи и суперлативи прилога са значењем оцене у оба језика су синтетички (*better/best* и *боље/најбоље*). Са друге стране, код осталих модела евидентне су разлике у комплексности форми које се јављају у српском (синтетичке форме) и оних које се јављају у енглеском језику (аналитичке форме). Разлике у комплексности код прилога са семом јачине и прилога са семом ширине могу бити један од главних разлога зашто ови модели у два језика испољавају веће разлике у језичкој употреби у односу на основне моделе аналитичке компарације.

За сам крај овог одељка опет ћемо скренути пажњу да је истраживање било ограничено на моделе који су забележени у преко стотину примера, што значи да овај опис прилошких средстава није коначан. Бројна су и друга прилошка средства која се знатно ређе користе као маркери аналитичке компарације (нпр. *heavily, severly, harshly*, и сл.). Овде ћемо на неким местима нужно морати да поменемо и нека од тих средстава.

5. Дистрибутивна обележја алтернативних модела аналитичке компарације

Када су у питању дистрибутивна обележја алтернативних модела аналитичке компарације у раду смо поставили два питања. Прво питање односи се на склоности правих придева и попридевљених партиципа ка алтернативним моделима аналитичке компарације у српском и енглеском језику. Друго питање тиче се склоности значењски еквивалентних придева у два језика ка значењски еквивалентним алтернативним моделима.

5.1. Прави придеви и партиципи у алтернативним моделима аналитичке компарације

У српском језику, попридевљени партиципи (тачније глаголски придеви трпни) показали су далеко веће склоности ка алтернативним моделима перифрастичке компарације но што је то случај са правим придевима. Исти је

случај и у енглеском језику. Прошли партиципи (системски еквиваленти српског глаголског придева трпног) знатно чешће се јављају у алтернативним моделима него прави придеви. Наредна табела сумира процентуалне уделе попридевљених партиципа у односу на праве придеве:

	Српски језик	Енглески језик
прилози са значењем оцене	100%	100%
прилози са семом јачине	93,7%	95,5%
прилози са семом ширине	76,44%	91,66%

Табела 4: Удео попридевљених партиципа у односу на праве придеве у алтернативним моделима перифрастичке компарације.

У оба језика прилози са значењем оцене нису забележени са правим придевима. Уз прилоге оцене јавили су се само попридевљени партиципи. За разлику од прилога оцене, у моделима са прилозима са интегралном семом интензитета забележени су прави придеви, али је у оба језика њихов удео свега 4–6% у односу на попридевљене партиципе. Прилози са интегралном семом односа у простору (ширина) испољавају највећа неслагања у два језика – 91,66% попридевљених партиципа у енглеском, наспрам 77,64 њима еквивалентних облика у српском језику. Прилози са семом ширине у енглеском језику, попут осталих алтернативних модела, далеко најчешће се бележе са попридевљеним партиципима (91,66%). Ипак, у поређењу са осталим алтернативним моделима, овде је највећи удео правих придева (око 10%). У савременом српском језику, алтернативни модел са прилозима ширине јавио се у 77,64% примера са попридевљеним глаголским придевом трпним, што значи да се прави придеви најчешће јављају у овом алтернативном моделу (22,36%). Осим придева *познат* и *доступан* у овом моделу нису уочени други прави придеви у нашој корпусној грађи. За фреквентност правих придева у овом моделу можемо можда првенствено кривити учесталост употребе самих придева који компаративе и суперлативе граде по овом моделу (*познат* и *доступан*).

У поређењу са алтернативним моделима у српском језику, у енглеском језику алтернативни модели уопштено су показали нешто јаче тенденције ка попридевљеним партиципима (у односу на праве придеве). Такви резултати су донекле неочекивани. Прво, велика већина правих придева у енглеском језику компаративе и суперлативе иначе твори перифрастички, док прави придеви у српском језику углавном имају синтетичку компарацију. Уз то, основни модел јавља се далеко чешће са правим придевима (94,65%) у енглеском језику; у српском језику у основном моделу перифрастичке компарације прави придеви се јављају тек у 28% случајева (72% примера су попридевљени партиципи). У таквим условима очекивало би се да по принципу аналогije прави придеви у енглеском језику имају далеко јаче тенденције ка алтернативним моделима перифрастичке компарације но што је то случај са њиховим српским еквивалентима. Међутим, према резултатима ове анализе, склоност придева и попридевљених партиципа прилично је уједначена. Чак и сасвим супро-

тно свим очекивањима, српски прави придеви чешће се некада јављају у алтернативним моделима у односу на партиципе но енглески (код прилога са интегралном семом ширине). Највероватнији разлог ових разлика у два језика можда је баш заступљеност основног модела у компарацији правих придева. Сви придеви од три и више слогова у енглеском језику имају само перифрастичку компарацију, док они са два слога некада морају, а некада само могу, да творе компаратив и суперлатив аналитичким средствима. Српски језик не познаје таква ограничења и према нормативним оквирима допушта перифрастичку компарацију само са придевима страног порекла који се нису адаптирали морфолошком систему те немају могућност синтетичке компарације и/или деklinације (или из стилистичких разлога). Другим речима, основни граматикализовани модел аналитичке компарације далеко је заступљенији у енглеском језику него у српском са правим придевима. Придеви код којих је перифрастичка компарација нужна далеко су бројнији у енглеском него у српском језику. Доминација основног граматикализованог модела аналитичке компарације довољан је разлог да се овај модел постави као аналошки узор. Као такав он има моћ не само да потискује синтетички модел компарације, већ и моделе са другим прилошким средствима. Ове везе треба детаљније и дубље испитати у будућности.

5.2. Значењски еквиваленти придеви у значењски еквивалентним моделима

У раду су даље проверене склоности значењски еквивалентних придева ка значењски еквивалентним моделима за десет најчешћих придева у српском корпусу. Наредна табеле сумирају резултате ове анализе:

<i>боље/најбоље +</i>	<i>better/best +</i>	
<i>повезан</i>	<i>connected</i>	+
	<i>related</i>	+
<i>изражен</i>	<i>expressed</i>	+
<i>мотивисан</i>	<i>motivated</i>	+
<i>пласиран/рангиран</i>	<i>ranked</i>	-
	<i>placed</i>	+
<i>припремљен</i>	<i>prepared</i>	+
<i>снабдевен</i>	<i>supplied</i>	+
<i>дефинисан</i>	<i>defined</i>	+
<i>решен</i>	<i>solved</i>	+
<i>развијен</i>	<i>developed</i>	+
<i>очуван</i>	<i>preserved</i>	+

Табела 5: Еквиваленција модела са прилозима значења ‘боље’/‘најбоље’.

<i>шире/најшире +</i>	<i>more/most widely +</i>	
<i>дефинисан</i>	<i>defined</i>	+
<i>распрострањен</i>	<i>spread</i>	+
<i>схваћен</i>	<i>understood</i>	+
<i>прихваћен</i>	<i>accepted</i>	+

<i>примењен/примењиван</i>	<i>applied</i>	+
<i>укључен</i>	<i>included</i>	–
<i>критикован</i>	<i>criticized</i>	+
<i>информисан</i>	<i>informed</i>	+
<i>гледан/посматран</i>	<i>observed</i>	+
<i>коришћен/употребљен</i>	<i>used</i>	+

Табела 6: Еквиваленција модела са прилозима значења ‘шире’/‘најшире’.

<i>јаче/најјаче</i> +	<i>more/most strongly</i> +	
<i>повезан</i>	<i>connected</i>	+
	<i>related</i>	+
<i>испољен</i>	<i>manifested</i>	+
<i>истакнут, наглашен</i>	<i>emphasized</i>	+
<i>везан</i>	<i>tied</i>	+
	<i>bound</i>	+
<i>мотивисан</i>	<i>motivated</i>	+
<i>кажњен</i>	<i>punished</i>	–
<i>погођен</i>	<i>struck</i>	–
<i>оштећен</i>	<i>damaged</i>	–
<i>заражен</i>	<i>infected</i>	–

Табела 7: Еквиваленција модела са прилозима значења ‘јаче’/‘најјаче’.

Анализа склоности значењски еквивалентних придева према моделу са прилозима оцене показује висок степен подударности између два језика. Само партицип *ranked* није забележен у перифрастичкој конструкцији са прилозима *better/best*, али се зато његов синоним *placed* јавља у овом моделу аналитичке компарације. Партицип *ranked*, како је даљом анализом утврђено, колоцира са прилогом *highly*. У моделу са прилозима са семом ширине, доказано је да само партицип *included* нема склоност ка изражавању перифрастичког компаратива и суперлатива у конструкцијама са *more/most widely*. У корпусу СОСА забележено је његово присуство само у основном перифрастичком моделу – *more/most included*. Од десет изабраних српских придева који творе перифрастички компаратив и суперлатив прилозима *јаче/најјаче*, четири енглеска еквивалента нису забележена у конструкцијама перифрастичке компарације са прилогом *strongly*. Даља анализа показала је да *struck* не колоцира са другим прилозима осим *more/most*. Придеви *punished*, *damaged* и *infected* забележени су у колокацијама са другим прилозима који имају у свом семантизму значење *јаче/најјаче*, али су обogaћени додатним семантичким компонентама: *more severely/harshly punished*, *more heavily/severely damaged* и *more heavily infected* (СОСА).⁵

⁵ Прилози *severely*, *harshly*, *heavily*, дакле и сами учествују у творењу перифрастичких облика компарације. Овде нису засебно анализирани као засебни модели из два разлога. Прво, нису квантитативни услов (више од 100 примера). Друго, сва три прилога у основи подразумевају

6. Закључна разматрања

Ова анализа показала је да српски и енглески језик у својим репертоарима имају подударне алтернативне моделе компарације. Лексички фонд се утолико разликује што енглески има два прилога са интегралном семом просторног односа ширине за изражавање узлазне градације (*more widely/most widely* и *more broadly/most broadly*), а српски само један (*више/највише*). За изражавање низлазности прилозима оцене, српски језик има две могућности (*горе/најгоре* и *лошије/најлошије*), а енглески само једну (*worse/worst*). Два језика овде се разликују и на морфолошком плану. Сви компаративи и суперлативи прилога који творе алтернативне моделе у српском језику су синтетички. Са друге стране, у енглеском језику сви су ови облици перифрастички, осим компаратива и суперлатива прилога оцене.

У српском и енглеском језику, не само да се јављају идентични модели перифрастичке компарације, већ они испољавају и одређене подударности у погледу дистрибуције. О алтернативним моделима перифрастичке компарације у оба језика има смисла говорити само код придевски употребљених партиципа. Прави придеви немају склоности ка перифрастичкој компарацији другим прилозима осим *more/most*, односно *више/највише*. Репертоари придева у два језика који могу да граде компаративе и суперлативе са овим прилошким средствима изузетно су ограничени. Уочена је и јака тенденција да се значењски еквиваленти јављају у значењски подударним колокацијама. Узимајући у обзир да ове колокације почивају на специфичној семантици прилога и придевски употребљених партиципа који са њима колоцирају, такве подударности не изненађују. Видели смо и да се могућност реализације истоветних колокација понекад не реализује. Енглески језик фаворизује основни модел са прилозима *more* и *most*, па неки еквиваленти српских партиципа немају склоност ка употреби у алтернативним моделима. Разлог томе може бити и њихова комплексност (двоструко аналитичке форме).

Само прилози *више/највише*, односно *more/most*, који су семантички најупоштенији, теоријски немају ограничења у смислу дистрибуције. Једино се ова средства могу јавити са теоријски неограниченим бројем придева. Све их то чини јединим граматикизованим моделима перифрастичке компарације. Додатни модели који су овде описани ограничени су на придеве одређене семантике. То што им је дистрибуција ограничена, не значи да нису фреквентни и да не завређују пажњу. Њихово присуство забележено је у свим функционалним жанровима.

Овај рад тек је закорачио у комплексно питање употребе алтернативних модела перифрастичке компарације и њихових сличности и разлика у два јези-

интензитет (јачину) те би у најмању руку могли бити сврстани у по^ткласу чији су носиоци и прототипични представници *јаче* и *најјаче*.

ка. Будућа истраживања, и англистичка и србистичка требало би да прошире описе придевских средстава која овим средствима могу да творе перифрастичке компаративе и суперлативе. И контрастивна проучавања која ће уследити требало би да прошире и продубе ову тему. Са теоријског становишта посебно би значајна била испитивања семантичких суодноса придева (правих придева и попридевљених партиципа) и прилога који се у два језика употребљавају у алтернативним моделима аналитичке компарације.

Извори:

- COCA, *The Corpus of Contemporary American English: 450 million words, 1900 – present* [Online]. Available: <http://corpus.byu.edu/coca/> [15.4.2021].
- Корпус савременог српског језика* (2013), Математички факултет Универзитета у Београду [онлајн]. Доступно на: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>. [15.4.2021]

Литература

- Ђорђевић, Р. (2004). *Увод у контрастирање језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Јосијевић, Ј. (2016). Модели перифрастичког суперлатива са афирмативним универзалним квантификаторима у енглеском језику. *Philologia Mediana*, 8, 467–477.
- Јосијевић, Ј. (2019). Модели афирмативне лексичко-синтаксичке суперлативности у српском и енглеском језику, У: М. Ковачевић (ур.), *Вуков српски рјечник и 200 година савременог српског језика, Зборник са XIII Међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност*, 195–212. Крагујевац: ФИЛУМ.
- Јосијевић, Ј. (2020). Перифрастичка компарација у српском и енглеском језику. Докторска дисертација. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Ковачевић, М. (2003). Перифрастичка компарација у српском књижевном језику, У: М. Ковачевић, *Граматичке и стилистичке теме*, 9–46. Бања Лука: Књижевна задруга.
- Куљанин, С. (2017а). *Компарација кроз лексику и семантику*. Београд: Јасен.
- Куљанин, С. (2017б). Однос суперлативног и надсуперлативног степена у савременом српском језику. *Српски језик*, XII, 177–192.
- Симић, Р. (2002). *Српска граматика I*. Београд: Јасен.
- Станојчић, Ж. и Поповић, Љ. (1997). *Граматика српског језика, уџбеник за 1, 2, 3. и 4. разред средње школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стевановић, М. (1979). *Савремени српскохрватски језик I (граматички системи и књижевнојезичка норма)*. Београд: Научна књига.
- Стевовић, И. (1960). *Функционална граматика српскохрватског језика: приручник за наставнике*. Београд: Завод за издавање уџбеника.

Сурдучки, М. (1983). Још једном о аналитичком компаративу у српскохрватском језику. *Наука језик*, 26/1, 25–33.

*

Asher, R. E. (1994). *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon Press.

Babić, S., Brozović, D., Moguš, M., Pavešić, S., Škarić, I. i Težak, S. (1991). *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika. Nacrt za gramatiku*. Zagreb: HAZU, Globus.

Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S. and Finegan, E. (1999). *The Longman Grammar of Spoken and Written English*. New York: Longman.

Bauer, L. (1994). *Watching English Change: An Introduction to the Study of Linguistic Change in Standard Englishes in the Twentieth Century*. London, New York: Longman.

Bybee, J. L. (2002). Word frequency and context of use in the lexical diffusion of phonetically conditioned sound change. *Language Variation and Change*, 14, 261–290.

Bybee, J. L. (2007). *Frequency of use and the organization of language*. New York: Oxford University Press.

Downing, A. and Locke, P. (2006). *English Grammar: University Course*. London, New York: Routledge.

Eastwood, J. (2002). *Oxford Guide to English Grammar*. Oxford: Oxford University Press.

Glushko, M. (2003). Towards the Quantitative Approach to Studying Evolution of English Verb Paradigm. In A. Dahl, K. Bentzen, and P. Svenonius (eds.), *Nordlyd*, 31, 1, 30–45.

Gonzalez-Diaz, V. (2009). *English Adjective Comparison: A Historical Perspective*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Hilpert, M. (2008). The English comparative – language structure and language use. *English Language and Linguistics*, 12, 395–417.

Huddleston, R. and Pullam, G. (2002). *A Student's Introduction to English Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kordić, S. (1997). *Serbo-croatian*. Minchen, New Castle: LINCOM Europa.

Kytö, M. (1996). The Best and Most Excellentest Way: The Rivalling Forms of Adjective Comparison in Late Middle and Early Modern English. In: J. Svartvik (ed.), *Words: Proceedings of an International Symposium, Lund*, 123–144. Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.

Kytö, M. and Romaine, S. (1997). Competing forms of adjective comparison in modern English: What could be more quicker and easier and more effective?. In: T. Nevalainen and L. Kahlas-Tarkka (eds.), *To Explain the Present: Studies in the Changing English Language in Honour of Mattie Rissanen*. Helsinki: Societe Neophilologique.

Leech, G. and Svartvik, J. (2002). *A Communicative Grammar of English*. London and New York: Routledge.

Liberman, E., Michael, J., Jackson, J., Tang, T., Nowak, M.A. (2002). Quantifying the evolutionary dynamics of language. *Nature*, 449 (7163), 713–716.

- Lindquist, H. (2000). Livelier or more lively? Syntactic and contextual factors influencing the comparison of disyllabic adjectives. In: J. Kirk (ed.), *Corpora Galore: Analysis and Techniques in Exploring English*, 125–132. Amsterdam: Rodopi.
- Maretić, T. (1963). *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Matsui, C. (2010). -er Type or more Type Adjectives of Comparison in English. *Studia Neophilologica*, 82/2, 188–202.
- Mondorf, B. (2003). Support for More-Support. In: G. Rohdenburg and B. Mondorf (eds.), *Determinants of grammatical variation in English, Topics in English Linguistics*, 43, 251–304. Berlin / New York: Mouton de Gruyter.
- Mondorf, B. (2006). Rewriting English grammar books: Factors constraining the choice between synthetic and analytic comparative forms. In: C. Houswitschka, G. Knappe, A. Müller (eds.), *Proceedings of the Anglistentag 2005*, 587–607. Bamberg, Trier: Wissenschaftlicher Verlag Trier.
- Mondorf, B. (2009). *More support for More-Support: The role of processing constraints on the choice between synthetic and analytic comparative forms (Studies in Language Variation)*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Mondorf, B. (2014). (Apparently) competing motivations in morphosyntactic variation. In: B. MacWhinney, A. Malchukov and E. Moravcsik (eds.), *Competing Motivations in Grammar and Usage*, 209–228. Oxford: Oxford University Press.
- Mrazović, P. i Vukadinović, Z. (2009). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Sremski Karlovci / Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Park, H. and Jeon, M. (2011). A corpus-based analysis of inflectional and periphrastic comparatives in English disyllabic adjectives. *English Language Teaching*, 23/1, 169–181.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G. and Svartvik, J. (1985). *Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- Raguž, D. (1997). *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Scrivner, O. (2010). The white is more firm and the yolk is rounder: comparative variation in American English. *Proceedings of New Ways of Analysing Variation (NWAV) 39*. San Antonio: University of Texas [Online]. Available: <http://colfa.utsa.edu/nwav39/talks/Scrivner.pdf> [30.03.2021].
- Smeds, F. (2007). *Adjective Comparison in Contemporary British English: A Corpus Study of More than One Hundred Adjectives*. Karlstads: Estetisk-filosofiska fakulteten, Karlstads universitet. [Online]. Available: <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:6690/FULLTEXT01.pdf> [29.04.2021].
- Stolz, T. (2013). Competing Comparative Constructions in Europe, *Studia Typologica*, 13. Berlin: Akademie Verlag.
- Težak, S. (1991). Analitička i sintetička komparacija pridjeva. *Hrvatski naš svagda(š)nji*, 156–157. Zagreb: Školske novine.
- Zandvoort, R. W. and Van Ek, J. A. (1975). *A Handbook of English Grammar*. London: The English Language Book Society.

Jelena Josijević

ALTERNATIVE MODELS OF ANALYTIC COMPARISON IN SERBIAN AND ENGLISH

Summary

The current grammatical and linguistic literature focuses predominantly on the adverbs meaning ‘more’ and ‘most’ when the periphrastic (analytic) comparison in both Serbian and English are being described. However, both languages have additional adverbs that are used with positives to express comparative and superlative meanings (e.g. *jače – najjače, more strongly – most strongly*). These adverbial forms have been systematically neglected in both grammatical traditions. Moreover, there are no contrastive analyses on this phenomenon. The main goal of this paper is to contrast the lexical repertoires of the adverbs that are used as alternative models of periphrastic comparison. The paper also aims at comparing and contrasting some distributive features of these models.

The research conducted here started with the independent corpus analyses of both languages. The corpus analysis of the English language was conducted on *COCA (Corpus of Contemporary American English)*, whereas the corpus analysis of the Serbian language was conducted on *KSSJ 2013 (Korpus savremenog srpskog jezika)*. We opted for independent corpus analyses in order to avoid the potential negative outcomes of working on parallel corpuses (i.e. that the use of a form found in L2 is directly motivated by a form used in L1). After the separate corpus analyses, we conducted a theoretical contrastive analysis. The results presented in this paper will show that the adverbs with the identical semantic features are used in alternative models in both languages. In addition, the paper shall reveal that these models do manifest more or less different tendencies when it comes to their distribution.

jelenajosijevic@filum.kg.ac.rs